

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataiteen koulutus

2018

Melina Paakkonen

KUVIEN VALTA

– tiedostava työskentely ja tulkinta

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataiteen koulutus

2018 | 24

Melina Paakkonen

KUVIEN VALTA

– tiedostava työskentely ja tulkinta

Tässä kirjallisessa opinnäytetyössä käsitellään kuvien merkitystä ja valtaa katsojan sekä tekijän näkökulmista. Pohditaan kuvan monipuolista tarkastelua sekä taiteilijan motiiveja tehdä taidetta. Lisäksi avataan sitä, miten taidetta tulisi tehdä ja katsoa tiedostavasti.

Aiheita käsitellään kirjoittajan henkilökohtaisten kokemusten sekä teosten kautta. Kirjoittaja peilaa omia ajatuksiaan muiden taiteilijoiden sekä taidealojen osaajien näkökulmiin.

Ensimmäisessä luvussa pohditaan kuvan merkitystä eri tasoilla, sekä kuvallisen kulttuurin syntyä. Sitten käsitellään taiteen ja vallan yhteyttä niin teoksissa, kun tekijyydessäkin.

Pohdinnassa saadaan selville, että ei ole oikeaa tai väärää motiivia tehdä taidetta. Ei ole myöskään oikeaa tai väärää tapaa tulkita taidetta. On vain hyvä haastaa omia näkemyksiään ja kokemuksiaan tekijänä sekä katsojana.

ASIASANAT:

valta, tulkinta, merkitys, kokemus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Fine Arts

2018 | 24

Melina Paakkonen

POWER OF IMAGES

– conscious work and interpretation

This thesis deals with the importance and power of the images to the viewer and the author. The versatile view of the picture as well as the artist's motives for making art are contemplated. In addition the way in which art is to be made and considered consciously is opened.

The subjects are discussed through the author's personal experiences and works. The author reflects her own ideas on the perspectives of other artists and art specialists.

The first chapter discusses the meaning of image at different levels and the emergence of a pictorial culture. Then thesis deals with the relationship between art and power, both in works and in the authorship.

In the reflection it is found that there is no real or false motive to make art. Nor is it right or wrong to interpret art. It is only good to challenge your own views and experiences as a creator and a viewer.

KEYWORDS:

power, interpretation, meaning, experience

SISÄLTÖ

JOHDANTO	6
KUVAN MERKITYS	7
KUVAT JA VALTA	14
LOPUKSI	23
LÄHTEET	24

KUVALUETTELO

- Kuva 1. Seuraa Johtajaa. 16,5 cm x 15 cm. Kollaasi, tussi ja lyijykynä paperille. 2017. (Kuva: Timo Nieminen). 17
- Kuva 2. Nimetön. 11 cm x 11 cm. Kollaasi, akryyli ja lyijykynä pahville. 2017. (Kuva: Eetu Kevarinmäki). 19
- Kuva 3. Ilmestyminen. 12 cm x 11 cm. Kollaasi ja lyijykynä paperille. 2018. (Kuva: Timo Nieminen). 21

JOHDANTO

Vakavia, pelottavia ja välillä älyttömiä kuvia. Välillä naurattaa naiivius ja musta-vaikoinen vastakkainasettelu. Uljaat sukkahousumiehet ratsailla tai keskiaikaiset enkelit seivästävässä sarvipäitä.

Käsittelen kirjallisessa opinnäytetyössäni kuvien merkitystä sekä valtaa. Kuvia on kaikkialla ja niiden vaikutusvalta on hyvin suuri. Se, että kuvat herättävät meissä niin paljon tunteita, tarkoittaa sitä, että niillä on valtaa.

Pohdin tässä tekstissä omaa tapaa kuvata valtaa ja sen ilmentymiä. Teksti ei pyri ratkaisemaan mitään, vaan ainoastaan herättelemään siihen miten monella tapaa kuvaa voi katsoa, tulkita ja kokea.

KUVAN MERKITYS

Ennen kuvien tulkintaa ja esittämistavan tarkastelua, on hyvä kiinnittää huomiota kuvien historiaan, jotta ymmärrämme kuvien todellisen merkityksen ihmisille. Juhani Rekola kirjoittaa kirjassaan *”Kuva uskon tulkkina”* siitä, miten ajattelee kuvien synnyn alkaneen samalla tavalla kuin lapsen kehityksen. Ensin lapsi oppii puhumaan, ja vasta sen jälkeen piirtämään. Rekola kirjoittaa, että sanan avulla ihminen pyrkii ilmentämään ajatuksiaan ja saamaan yhteyden ympäröivään maailmaan sekä toisiin ihmisiin. Kuvan tekeminen on puolestaan ilmaus ihmisen tarpeesta luoda symboleja sekä havainnollistavia malleja asemastaan ja kokemuksistaan. Mielestäni Rekolan ajatus kuvien synnystä on hyvin kiteytävä. Uskon että tämä kuvallisen ilmaisun tarve elää voimakkaana vielä tänäkin päivänä. On toki selvää, että kaikilla ihmisillä ei ole samanlaista tarvetta ilmaista itseään kuvallisesti. Itselleni se kuitenkin on suuressa roolissa. Välillä kuvallisen ilmaisun tarve on jopa suurempi kuin sanallisen kommunikaation tarve. (Rekola 1985, 21.)

Aiemmin kuvilla on ollut informatiivisempi muoto. On haluttu jakaa tietoa ja tapahtumia havainnollisesti. Tänä päivänä ajattelen kuvien roolin muuttuneen paljon monitulkintaisemmiksi. Taiteella voi olla erilaisia rooleja. Yle Lahden kolumnisti Jussi Sorjanen kirjoittaa kolumnissaan *”Pahoinvointia kulttuurista”*: *”Taide on itseisarvo, sillä ei ole tiettyä tehtävää eikä sitä voi yrittää lukita suorittamaan sellaista. Se kyllä voi mitä vain, mutta sen ei tarvitse yhtään mitään.”* (Sorjanen 2014.) Kolumnissa kritisoidaan taiteen mieltämistä vain hyvinvoinniksi. Mielestäni Sorjanen tiivistää tekstissään hyvin taiteen moniulotteisuuden. Taiteen mieltäminen ainoastaan hyvinvoinniksi tukahduttaisi taiteen vapauden ja laaja-alaisen tulkinnan.

Taiteen roolien moninaisuus kertoo siitä, että taiteilijoilla on monia erilaisia lähtökohtia tehdä taidetta. Osa taiteilijoista ajattelee teostensa myyntiä, kun taas osalle myynti on kirosana. Osa taiteilijoista haluaa ottaa teoksillaan kantaa, osalle teokset ovat vain visuaalisia. Ei ole olemassa oikeaa tai väärää motiivia tehdä taidetta. Oman näkökulman löytäminen omaan tekemiseensä on kuitenkin mielestäni hyvin tärkeää taiteilijaidentiteetin muodostumisen vuoksi. Taiteilijaidentiteetin muodostuminen liittyy mielestäni myös siihen, miten selkeästi osaamme jäsenellä taiteellisen työmme sisältöjä.

Aiemmin ajattelin, että pelkkä kuvan tekeminen riittää. Mitä enemmän olen työskennellyt taiteen parissa, sitä enemmän huomaan tarvitsevani sisältöjä. Eihän laulujen kirjoittajatkaan kirjoita lauluja tyhjästä, eivätkä elokuvan tekijät tee elokuvia ilman juonta. Jollakin tapaa huomaan, että tarvitsen teemoja, joihin keskittyä. Eri teokset voivat käsitellä samaa aihealuetta hyvin erilaisista lähtökohdista ja eri keinoin, mutta palaavat loppujen lopuksi samaan pohja-ajatukseen. Oman teeman tutkiminen teosten keinoin ruokkii seuraavien teosten syntyä.

Kuvataiteilija Pekka Hannula kirjoittaa kotisivuillaan taiteesta ja taiteen merkityksestä. Hän kirjoittaa taiteen olevan etsintää ja oman elämän setvimistä. Samais-
tun hänen ajatukseensa itsetutkiskelusta ja oman elämän pohdinnasta. Oman elämän pohdinta voi olla kevyttä ja humoristista tai paikoin syväluotaavampaa tutkiskelua. Taiteilija suodattaa ajatuksia oman ihmisyytensä kautta. Valmiit teokset voivat koskettaa tai olla koskettamatta muita. Vaikka kuvien merkitys on muuttunut vuosien myötä monitulkintaisemmaksi, aiheiden suodattaminen tekijänsä kautta on pysynyt samana. Jopa fotorealistissa muotokuvissa on tekijänsä jälki ja ajatus. (Hannula 2018.)

Kuvan merkitys minulle

”Taiteilija vain synnyttää teoksen, jonka jälkeen teos alkaa elää omaa itsenäistä elämäänsä yhteiskunnan eri kerroksissa. Teos saa erilaisia tulkintoja elinkaarensa aikana ja historian pyörteissä. Jokainen yksilö ja aikakausi kohtaa taiteen omalla tavallaan ja nämä kohtaamiset vaihtelevat.” (Hannula 2018)

Taide on itsessään tarkoitus. Kuvien avulla tutkin ympäröivää maailmaa ja omaa itseäni. Se, että joku pystyy samaistumaan ajatuksiini teosteni kautta, luo yhteyden tunnun. Yhteyden muihin ihmisiin voi löytää monin keinoin, mutta se, että sen löytää itselleen mielekkäällä ja tärkeällä tavalla on erityisen palkitsevaa. Kuva on pysyvä ja jatkaa elämäänsä puhutellen eri ihmisiä. Tämä jatkumo tekee kuvista erityisiä.

Kuvat merkitsevät minulle työtä sekä vapaa-aikaa. Vapaa-ajallani katselen muiden tekemiä kuvia, ja työajallani rakennan itse kuvia. Kuvat määrittelevät hyvin paljon. Välillä suhde kuvien tekemiseen ja tarkasteluun on intensiivisempi ja toisinaan kevyempi. Välillä riittää, että vain katsoo, tekee ja unohtaa. Aina ei tarvita syviä kokemuksia ja pohdintaa.

Monesti kuulee puhuttavan ”hyvästä” ja ”huonosta” taiteesta. Hyvän ja huonon taiteen määritelmiä on monia, mutta mielestäni tämänkaltaiset määritelmät ovat irrelevantteja. Mielestäni kuvan merkitys on syvempää kuin pelkkä sommittelun taito tai värien käyttö, vaikka ne ovat toki hyvin oleellisia asioita taiteessa. Syvempi merkitys perustuu mielestäni kokemukseen sekä kommunikaatioon teoksen ja katsojan välillä. Hannula kirjoittaa myös taitavasti kuvasta kommunikaation välineenä. Kuvat välittävät hänen mukaansa aina viestin katsojalle. Viesti voi olla hyvin voimakas tai välillä hyvin pienikin ele. Se millaista kommunikaatiota teoksen ja katsojan välille syntyy, on hyvin ainutkertaista. (Hannula 2018.)

Välillä on hämmentävää huomata, miten jotkut teokset tarvitsevat aikaa kommunikaation syntymiselle. Olen monesti selannut omia vanhoja teoksiani ja ymmärtänyt niiden tärkeyden vasta vuosia myöhemmin. Samalla tavalla on käynyt myös muiden taiteilijoiden teosten kanssa. Välillä vasta toinen näyttelykäynti saa aikaan tämän yhteyden teoksen kanssa. Tämän vuoksi taiteilijat eivät saisi

liiksi hävittää omia teoksiaan, vaikka mieltäisivätkin niiden epäonnistuneen. Vanhat ja epäonnistuneetkin teokset kertovat sen hetkisestä tilasta, joka voi avartaa ajattelua jossakin toisessa hetkessä.

Aika ajoin kuulee sanottavan, että ”*en mä osaa katsoa taidetta, en mä ymmärrä siitä mitään!*”. Ajattelen, että se ei pidä paikkaansa. Kyse on vain siitä, että on luotu ennakkokäsitys taiteesta ja sen katsomisesta. Ajatellaan että pitää olla taiteilija tai taidekriitikko, jotta ymmärtää teosta. Mielestäni aina ei tarvitse yrittää ymmärtää teosta, mutta on hyvä avartaa mieltään ymmärrykselle ja vain katsoa mitä näkee. Kuvataiteessa on puhuttu paljon detaljien lukemisen taidosta. Monet kriitikot ovat tarttuneet juuri detaljeihin tarkastellessaan teoksia. Toisena tarkastelun kohteena on ollut tekninen taito. Tutta Palin kirjoittaa kirjassaan ”*Oireileva miljöömuotokuva*” osuvasti kuinka detaljien tunnistaminen ja niiden olemassaolo on loppujen lopuksi kiinni vain katsojasta. (Palin 2004, 71)

Edesmennyt taidekriitikko ja Yle Radio 1:n Kultakuume-ohjelman kolumnisti Otso Kantokorpi kirjoitti Ylen Kulttuuricoctail -sivustolla siitä, kuinka hänen mielestään on tärkeää, että taide herättää keskustelua. Kantokorpi pohti kolumnissaan sitä, kuinka työntekijöillä tulisi olla tunne siitä, että heidän työnsä on merkityksellistä. Hänen oman kokemuksensa mukaan hän tunsu työnsä mielekkäimmäksi silloin, kun oli onnistunut herättämään keskustelua. (Kantokorpi 2017)

Olen samaa mieltä Otso Kantokorven kanssa siitä, että keskustelu nostattaa kokemusta työn merkittävyydestä. Uskon että luovilla aloilla tämän ”merkityksellisuuden” pohtiminen on kiivaampaa, sillä nämä alat ovat yhteiskunnassamme hataralla pohjalla. Kuvataidetta opiskellaan ammattikorkeakouluissa, mutta todellisia ammatin harjoittajia on hyvin vähän.

Välillä kierrän näyttelyitä siten, että en lue taiteilijoiden tekstejä näyttelyistä. Haluan tutustua teoksiin omista lähtökohdistani. Luen tekstit vasta näyttelykierroksen jälkeen. Välillä tekstit antavat vastauksia näyttelyyn herättämiin kysymyksiin, ja välillä teksti saattaa jopa latistaa näyttelykokemukseni. Tekstin latistava voima perustuu usein siihen, että huomaan oman voimakkaan kokemukseni täysin erilaiseksi kuin se, millaisen ajatuksen teksti haluaa antaa näyttelykokonaisuudesta. Tekstin tulisi olla melko neutraali, eikä ohjata katsojaa katsomaan teoksia tietyin silmin.

Kuva ja kokemus

”Taide on minulle keino kommunikoida itseni, muiden ihmisten ja universumin kanssa. Se on keino luoda jotain uutta ja kehittyä. Joskus se voi olla inhottavan paljastavaa, kuin joku pakottaisi katsomaan peiliin. Taide voi olla keino tarttua sellaiseen kohtaan ihmisyydessä, mihin ei voi tai uskalla saada otetta itse. Taide voi tuoda lähemmäksi itseä, kuin muuten uskaltaisi katsoa. Se auttaa näkemään selvemmin ja päästämään irti.” (Knihtilä 2016)

Ylläolevassa lainauksessa Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun näyttelijäntaitteen koulutusohjelman professori Elina Knihtilä avaa omia ajatuksiaan taiteesta. Mielestäni samainen lainaus sopii kaikkiin taidemuotoihin.

Muistan lapsena katselleeni isoäitini kodissa erilaisia tauluja ja veistoksia. En muista teosten tekijöitä, mutta muistan vaikuttuneeni syvästi joistakin teoksista. Ne saivat aikaan tietynlaisen pyhyden kokemuksen. Ikään kuin niissä olisi ollut jotakin samaistuttavaa, ja samanaikaisesti jotakin mystisyyttä. Kuvataiteilija Pekka Hannula kirjoittaa kotisivuillaan samaisesta pyhyden kokemuksesta taiteen äärellä:

” Pyhää voi itse kukin mietiskellä, kun seuraavan kerran astelee museossa, hartaiden vaaleiden salien hiljaisuudessa, jossa taiteen kulttiesineet on sijoitettu arvokkaasti kuin pienille alttareille. Olenko täällä "palvomassa" taidetta, haluan tulla "sisäisesti kosketetuksi" vai mitä tämä kaikki minulle merkitsee? Taide on siis eräällä tapaa uskon asia ja arvokas näyttelytila lujittaa tätä uskoa.” (Hannula 2018.)

Hannulan teksti kiteyttää täydellisesti oman ajatukseni pyhyiden kokemuksesta. Näyttelytilalla on huomattavan suuri merkitys pyhyiden aistimisessa. Välillä ”ulkoilutan” töitäni työhuoneen ulkopuolella, jotta kykenen näkemään miltä teos todellisuudessa näyttää. Tällöin voin pohtia, kykeneekö tekemäni teos tarjoamaan minulle pyhyiden kokemusta vai ei. Kolkko käytävä tai erillinen huone toimii hetken näyttelytilana.

Jo lapsena koetut kylmät väreet tavoittavat minut vielä tänäkin päivänä kierrellessäni museoissa ja gallerioissa. Jostakin sanomattomasta syystä vaikutun eritoten teoksista, joissa on käytetty vanhaa materiaalia. Varmaankin tästä syystä, olen halunnut toteuttaa myös omia teoksiani vanhaa materiaalia hyödyntäen.

Käytän teoksissani usein vanhaa paperia. Ostan vanhaa paperia kirpputoreilta, tai löydän sitä jostakin muualta. Paperi on meille monesti kertakäyttötavaraa. Vanha matematiikan vihko, vanhat tilikirjat, luetut kirjeet sekä päiväkirjat ovat palvelleet oman hetkensä. Mielestäni on ihanaa löytää materiaalia, jonka arvo koetaan jo menetetyksi. Menetetyn arvon uudelleen nostaminen on osa työkentelyprosessiani. Käytän teoksissani usein omia vanhoja pilalle menneitä piirustuksiani, sekä muita löydettyjä materiaaleja. Leikkelen piirustukset, päiväkirjat, valokuvat sekä muistiinpanot silpuksi uudelleen käyttöä varten. Koen että vanhan materiaalin käyttäminen teoksissa on jollakin tapaa myös symbolinen asia. Ikään kuin siirrän palan jotakin vanhaa perintönä uusille teoksilleni. Vaikka vanha materiaali ei ole aina selkeästi näkyvillä töissäni, tiedän sen olevan teoksissa. Se riittää minulle.

Pyhyden kokemus on vain yksi kokemuksen muoto. Muita voimakkaita kokemuksia joita olen saanut taiteen äärellä, ovat huvittuneisuus sekä välillä jopa ahdistus. Museoissa kierrellessäni on vaikuttavaa huomata miten tunnetilat vaihtelevat soljuen laidasta toiseen. Parhaimmillaan olen huomannut yhden museonäyttelyn aikana nauraneeni, ja hieman kyynelehtineeni.

Se, että taide vaikuttaa meihin niin voimakkaasti ja monella tapaa, viittaa siihen, että taiteella on paljon valtaa. Taiteen vaikutusvallan lisäksi taiteella kuvataan valtaa. Nämä pohdinnat alustavat seuraavaan lukuun, jossa käsitellään kuvan valtaa kriittisemmästä näkökulmasta.

KUVAT JA VALTA

Näemme kuvia joka päivä. Kuvien tulvassa kykenemme reagoimaan vain murto-osaan niiden välittämästä informaatiosta. Osa kuvista vaikuttaa meihin enemmän, ja osa vähemmän. Joistain kuvista jää meille ikuisia. Muistan lapsena istuneeni kirkossa ja katselleeni hämmentyneenä alttaritaulua sekä muita kirkon vaikuttavia teoksia. Halusimme tai emme, kirkkomaalausten kaltaiset kuvat viestittävät meille suoraan, mistä on kyse. Maalausten esittävät aiheet ovat sanomaltaan suoria, ja tulkintojen määrä jää tämän vuoksi melko vähäiseksi, vaikka kirkkotaiteeseen mahtuu paljolti symboliikkaa. Kuvat viestittävät hyvyyden ja pahuuden välistä vastakkainasettelua. Vastaavanlaista vastakkainasettelua näkee paljon. Esimerkiksi lastenohjelmassa hyvän ja pahan kuvaaminen on hyvin suoraa. Lapselle ei jää epäselväksi, että terävähampainen musta käheäänäinen peto on ilkeäluonteinen kaunispiirteisen heleä äänisen hahmon rinnalla. Tämän kaltaisella vastakkainasettelulla on paljon valtaa, sillä se muokkaa käsityksiämme maailmasta ja arvoista.

Vallankäyttö kuvissa on hyvin laajaa. Valtaa käytetään päivittäin esimerkiksi mainonnassa, uutisissa ja aiemmin mainitsemissani lastenohjelmassa. Halusin rajata opinnäytetyöni aiheen kuitenkin siihen, mitä itse taiteellisessa työssäni käsittelen, ja mitä olen viime aikoina pohtinut.

Kuvilla on suunnattomasti valtaa, sillä ne ovat aikamme kuvaa. Kuvilla halutaan vaikuttaa. Kansan uutisten vuonna 2010 julkaistu artikkeli ”*Kritiikki pitää yhteiskunnan koossa*”, käsitteli taidekritiikin tärkeyttä yhteiskunnassa. Turun sanomien päätoimittaja Riitta Monto korosti artikkelissa kritiikin toimivan tietynlaisena laadunvalvojana analyttisen arvioinnin kautta. Hänen mielestään kulttuurijuttujen sisältönä ei voi olla vain se, mitä taiteilija itse ajattelee. Artikkelissa oli nostettu esille kuvataiteilija Teemu Mäen näkemys taiteen vapaudesta. Teemu Mäen mukaan taidetta ei tulisi valjastaa vaan jokaisella tulisi säilyä vapaan ilmaisun oikeus. (Monto 2010.)

Olen pohtinut paljon taiteilijan vastuun ja katsojan vastuun välistä harmaata aluetta. Kaikissa tilanteissa ei ole mahdollista saada kritiikkiä joka toimisi analyttisenä laadunvalvojana. Ajattelen että taiteilija on se, joka nostaa esille puheenaiheen teoksensa kautta. Katsoja voi jatkaa tai olla jatkamatta keskustelua. Provosoivassa taiteessa pätee sama kaava. Olen samaa mieltä Teemu Mäen kanssa siitä, että taidetta ei tulisi valjastaa. Mielestäni on kuitenkin tärkeää, että taiteilija kykenee perustelemaan omat ilmaisulliset valintansa.

Turun Sanomissa 2008 ilmestyneessä artikkelissa kirjoitetaan kuvataiteilija Jari Julan todenneen, että; ”*moraaliton teko on moraaliton teko taiteen foorumilla-kin*”. (Karhu 2008) Julan kommentti on mielestäni osittain haasteellinen ymmärtää. Tullaan taas siihen vaikeaan asetelmaan, missä punnitaan, mikä on loppujen lopuksi kenellekin moraalitonta. Jos taide kulkisi aina käsikädessä yleisen moraalikäsitteen kanssa, ei taiteella kyettäisi haastamaan ihmisten moraalikäsitteitä. Ajattelun haastaminen on mielestäni hyvin suuri osa taiteen merkitystä.

Välillä huvittaa se, miten henkilökohtaisesti taidetta koetaan. Välillä katsojalle voi nousta suuri kiivaus itse taiteilijaa kohtaan. Paikoin on hyvä pysähtyä kyseenalaistamaan omaa tapaansa katsoa taidetta. Se, että teos herättää aiheita kiivastumiselle, voi olla myös hyvä asia. Voimakkaat tunnekokemukset muistetaan vielä vuosienkin takaa. Näillä kokemuksilla voi olla merkittävä rooli, sillä ne voivat laukaista meissä erilaisia prosesseja.

Olemme tottuneet siihen, että valtaa ja arvokkuutta esitetään tietyllä tavalla. Presidentillä on puku päällä, ja tärkeät päättäjät kulkevat hienoilla autoilla. Status vaatii tietynlaisen ilmeen. Taiteessa koen vapautta erkaantua statuksesta. Voin tehdä arvokasta ja tärkeää taidetta kierrätyspaperille. On syytä pohtia, kuinka syvään omat käsityksemme ovat juurtuneet erilaisista statusten esittämistavoista. Kuka määrittelee arvokkuuden kuvaamisen tavan? Miellämme arvokkaiden materiaalien nostattavan kuvien aiheita. Entä jos visuaalisuus riittää olemaan arvokasta ottamatta huomioon teokseen käytettyä materiaalia?

Statuksen kuvaamisella on pitkiä perinteitä, jotka alkavat pikkuhiljaa osittain rapistua. Hyvänä esimerkkinä statuksen kuvaamisen muutoksesta on vuonna 2018 valmistunut presidentti Sauli Niinistön muotokuva.

Muotokuva toteutettiin sadan taiteilijan voimin muotokuvamosaiikkina. Se, että nykyisen presidentin muotokuva on ollut sadan eri taiteilijan käsissä, viestittää mielestäni luottamusta sekä yhteisöllisyyttä. Kuvan tulkinta muodostuu moniulotteisemmaksi. Toinen esimerkki vallan kuvaamisen muutoksesta on paljon keskustelua herättänyt Kehinde Wiley'n maalaama muotokuva Barack Obamasta. Maalauksessa Obama istuu tuolilla kiinnostuneena näköisenä eteenpäin nojaten. Muotokuvan taustalla on vehreää kasvillisuutta ja kukkivia kukkia. Muotokuvan esittämistapa on hyvin poikkeuksellinen muihin presidentin muotokuviiin verrattuna. Kuvan symboliikka on hyvin monitulkintainen, ja helposti lähestyttävä. Barack Obama valitsi muotokuvansa tekijän itse. (Myllyoja 2018.) Yleensä vallankuvaamisella on pyritty etäännyttämään katsoja vallasta. Näissä kahdessa esimerkissä reaktio on päinvastainen.

Olen pohtinut paljon sitä, kuinka paljon vallan kuvaaminen vaikuttaa meihin huomaamattamme. Osaavimmat kuvan tulkitsijat voivat välittömästi selittää mitä erilaiset asennot ja yksityiskohdat viestivät katsojalle. Tulkinnan taito auttaa ymmärtämään, miten kuva rakennetaan. Jos katsomme kuvaa osaamatta tulkita sitä, saamme kuvasta vain sillä suoraan välitetyn viestin. Kirjoitin aiemmin detajien lukutaidosta. Lukutaidon omaaminen ei ole välttämätöntä, mutta sen olemassaolon ymmärtäminen haastaa katsojaa. Aiemmin ohitin valtaa kuvaavat teokset nopeasti. Nyt kun olen huomannut muutosta vallan kuvaamisessa esimerkiksi kyseisten presidenttien muotokuvien myötä, olen kiinnostunut niiden tulkinnasta aivan eri tavalla. Aiemmin olin ikään kuin turtunut valtaa esittävälle kuvas-tolle. Tämä havahtuminen ruokkii omaa taiteellista inspiraatiotani.

Kuva 1. Seuraa Johtajaa. 16,5 cm x 15 cm. Kollaasi, tussi ja lyijykynä paperille. 2017. (Kuva: Timo Nieminen).

Valta omassa ilmaisussani

Ajauduin miltei huomaamattani aiheeseen, joka nousee aina aika ajoin teosteni kautta ulos. Tämä aihe on valta ja siihen liittyvät aihealueet. Vaikka koen käsitteleväni kyseistä teemaa, teosteni sanoma on vain ikään kuin toteamus eikä niinkään syväluotaava tutkielma aiheesta. Kasvoin ympäristössä, jossa puhuttiin paljon Jumalasta ja sen kautta hyvyydestä sekä pahuudesta. Näiden teemojen pitkäaikainen pohtiminen laitto ajattelemaan sitä, mitä hyvyys ja pahuus todella ovat, ja miltä ne mahdollisesti näyttävät. Lastenkirjoissa ja elokuvissa on hyvin mustavalkoinen pedagoginen ote. Niissä hyvyys ja pahuus näyttäytyvät hyvin karkeasti. Tämän mustavalkoisen ja karkean kuvallisuuden parissa kasvaneena koen, että sokaistumme näkemään välimallin, johon mahtuu paljon sympaattisuutta, ironiaa, huumoria sekä muita moniulotteisia juonteita.

Olen tarkastellut vallankäyttöä taiteessani hyvin erilaisista lähtökohdista, esimerkiksi hyvyyden ja pahuuden kautta. Osassa teoksissani selvästi, ja osassa vähemmän selkeästi. Olen muokannut stereotyyppisistä vallan symboleista humoristisia kuvia, jotka kyseenalaistavat sekä tutkivat valta-asetelman kuvaamista. Yleensä mahtimiehien muotokuvat ovat suuria ja ryhdikkäitä. Entä jos mahtimiehen muotokuva onkin pieni, ja uljas hevonen katkeaa hänen painonsa alla? Entä jos bisnesmiehen kuvaakin petona? Entä jos häijyn näköinen peto ei johdakaan hyväuskoista harhaan, vaan sen sijaan se johdattaakin toista samankaltaista petoa samaan suuntaan? Entä jos teoksensa toteuttaa Kelan kirjekuo-
relle? Mitä asiat herättävät katsojassa? Vallan kuvaamisen perustuksia pitää pohtia, jotta opimme itse tiedostamaan omat valtakäsityksemme.

Se, että pohdin tekstissäni vallan kuvaamiseen liittyviä seikkoja ja kyseenalaistan joitakin kuvaamisen tapoja, ei mielestäni ole kuitenkaan oikeaa tai väärää tapaa kuvata valtaa. On vain hyvä tiedostaa, miten kuvia on tehty ja miten kuvia tehdään. Valtaperspektiivi on saattanut iskostua takaraivoomme niin voimakkaasti, ettemme osaa edes kyseenalaistaa sitä.

Kuva 2. Nimetön.
11 cm x 11 cm. Kollaasi, akryyli ja lyijykynä pahville. 2017.
(Kuva: Eetu Kevarinmäki).

Pidän tärkeänä, että voin leikkiä teoksissani erilaisilla aiheilla ilman rajoitteita. Omat teokseni ovat ikään kuin ajatuksen juoksua, jossa pyrin löytämään tasaisen maaston ääripäiden ja vastakohtien väliltä. Haluan teoksillani välittää jonkin sympaattisen häivähdyksen toivottomuudessa tai inhimillisen piirteen kovudessa. Esimerkkinä tällaisesta ääripäiden tasoittamisesta on tekemäni teos, jonka nimi on Ilmestyminen. Teoksessa Jeesuksen kasvot ilmestyvät kuluneina mutta silti selkeinä kierrätyspaperille. Yleensä pyhyyttä on kuvattu kullatuin yksityiskohdin ja hyvin massiivisesti. Raamatussa Jeesus kuitenkin esittäytyy ihmisenä ihmisten joukossa sekä sorrettujen puolustajana.

Haluan kuvata aiheita sellaisista näkökulmista, jotka antavat tilaa katsojalle ja katsojan omille ajatuksille sekä tulkinnoille. Pidän myös tärkeänä, että kuvissa on keveyttä ja leikkisyyttä. Haluan murtaa hyvyyden, pahuuden sekä vallan erinäisiin osiin ja koota niistä oman leikkisän version. Oman näkemykseni.

Kuva 3. Ilmestyminen. 12 cm x 11 cm. Kollaasi ja lyijykynä paperille. 2018.
(Kuva: Timo Nieminen).

Pidän tärkeänä, että teoksissani mukana ajatusta ja pohdintaa, mutta haluan tehdä teoksia myös visuaalisesta lähtökohdasta. Visuaalinen intuitiivisuus pitää taiteen tekemisen mielekkäänä ja poistaa erilaisista rajoitteista. Välillä voi käydä niin, että teos vain syntyy ja alan nähdä valmiissa teoksessa sellaisia sisältöjä, joita en teosta tehdessäni nähnyt. Tätä voisi kutsua myös jonkinlaiseksi alitajuntaiseksi työskentelyksi.

Vallankäyttö ei ole ainoastaan osa teosteni sisältöä, vaan se liittyy lujasti myös siihen, miten teokset toteutetaan. Käytän valtaa tehdessäni teoksia. Samaistun vuoden 2016 nuoren taiteilijan Reima Nevalaisen kirjoittamaan tekstiin, jossa hän kertoo omasta työskentelystään. *”Kerrosten peittäminen ja poistaminen ovat samaan aikaan etsimistä ja esiin tuomista, että pidättäytymistä ja luopumista”*. (Nevalainen 2016, 26.) Samainen lause kuvaa hyvin myös omaa taiteellista prosessiani. Poistan teoksistani kerroksia ja osia. Tasapainoilien jatkuvasti sen kanssa, kuinka paljon pitää lisätä ja poistaa. Kerrosten poistaminen tuntuu välillä brutaalilta. On kyettävä käyttämään valtaa senkin uhalla, että koko teos menee pieleen. Samaan aikaan on kuitenkin valtavan terapeutista tehdä töitä, joissa saan määrätä kaikesta. Teen voimakkaita viittauksia, rajauksia sekä leikkelen kuvia tahtomaani muotoon. Teoksissani on naivistisia epämuodostumia sekä vahingossa tapahtuneita yksityiskohtia.

LOPUKSI

Kirjallisessa opinnäytetyössäni olen tarkastellut kuvien merkitystä ja valtaa. Tarkastelunäkökulmani ovat olleet pääasiassa omassa taiteellisessa työskentelyssäni ja pohdinnoissani. Olen halunnut kyseenalaistaa vallan kuvaamisen tapoja, ja pyrkinyt pohtimaan taiteen katsomista monipuolisesti. Tekstini teemat liittyvät taiteelliseen työskentelyyni siten, että käsittelen teoksissani samoja aiheita, joita olen nostanut esille kirjallisessa opinnäytetyössäni. Käytän inspiraation lähteenäni vanhoja kirkkomaalauksia, sekä muita valtaan ja vallankäyttöön viittavia teoksia. Rakennan näistä aiheista omat visuaaliset kokonaisuuteni. Vaikka tämän kaltaiset teokset toimivat teosteni lähtökohtana, en kuitenkaan halua teosten sisällöllisen viestin käsittelevän liikaa mitään tiettyä aihepiiriä. Haluan tehdä vapaalukuisia teoksia.

Taiteellisessa opinnäytetyössäni olennaista on se, että valta, hyvyys ja pahuus on nostettu esille erilaisissa konteksteissa ja kuvaamisen keinoissa, unohtamatta humoristista otetta ja ironiaa.

LÄHTEET

- Drufva, Juha 2010: Kritiikki pitää yhteiskunnan koossa. *Kansan Uutiset* 26.4.2010. <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/2205179-kritiik>. Viitattu 10.10.2018.
- Hannula, Pekka 2018: Mitä on taide? Kotisivu. Kirjoitus. <http://www.atelierhannula.fi/funktio.htmlki-pitaa-yhteiskunnan-koossa>. Viitattu 5.10.2018.
- Knihtilä, Elina 2016: Elina Knihtilä: Taide auttaa näkemään selvemmin. 29.4.2016. Taideyliopisto. <http://www.uniarts.fi/uutishuone/elina-knihtil%C3%A4-taide-auttaa-n%C3%A4kem%C3%A4%C3%A4n-selvemmin>. Viitattu 15.10.2018.
- Kantokorpi, Otso 2017: Miksi taiteista pitäisi puhua? 12.4.2017. *Kulttuuricoctail*. Yle. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/04/12/otso-kantokorpi-miksi-taiteista-pitaisi-puhua>. Viitattu 3.10.2018.
- Karhu, Tuomo 2008: Moraaliton teko on moraaliton taiteessakin. *Turun Sanomat* 2.3.2008. <https://www.ts.fi/kulttuuri/1074265042/Moraaliton+teko+on+moraaliton+taiteessakin>. Viitattu 10.10.2018.
- Myllyoja, Markus 2018: Obaman pariskunnan viralliset muotokuvat paljastettiin: ”Toivoin vähemmän harmaita hiuksia ja pienempiä korvia”. *Yle Uutiset* 12.2.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10072006>. Viitattu 10.10.2018.
- Nevalainen, R 2016: Reima Nevalainen. Suom. J. Kokkonen. Tampereen taidemuseon julkaisu 162. Tampere: Tampereen taidemuseo.
- Palin, T. 2004: *Oireileva miljöömuotokuva*. Helsinki: Art-Print Oy.
- Rekola, J. 1985: *Kuva uskon tulkkina*. Helsinki: Kirjapaja.
- Sorjanen, Jussi 2014: Pahoinvointia kulttuurista. Kolumni 18.2.2015. *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-7096479>. Viitattu 8.10.2018.

